

ФІЛОСОФІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

*А. Вальчук,
старший викладач кафедри
філософії та політології ХІУП*

РОЛЬ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Нришвиднення темпів людського життя, насичення його новими фактами сприяє загостренню інтересу до індивідуального існування. Невирішеність ряду проблем, особливо тих, що пов'язані з граничними засадами людського буття, зокрема недостатня розробка проблем екзистенційного характеру їх генези в культурі окремого народу, може спричинити небажані соціальні явища. В перехідні періоди, коли виникають різні проблеми економічного, політичного, ідейного характеру, часто проходить збільшення випадків самогубств серед різних верств населення, зростає кількість посягань на людське життя. Ці явища призводять до загострення соціальних стосунків, тим самим зменшується можливість використання державних методів регулювання. Для нормального функціонування суспільства необхідно враховувати всі можливі аспекти. Можна зробити припущення, що недостатній аналіз екзистенціальних проблем (наприклад, проблеми життя та смерті, сенсу буття) на теоретичному, умоглядному рівні породжує збільшення кількості “негативного дослідження” на практичному рівні. Цей процес призводить до негативних тенденцій у вирішенні інших проблем, а саме таких як пошук сенсу людського існування, проблема добра та зла, цілі та засоби їх досягнення, співвідношення моралі та закону, які часто виступають основними в сучасному українському суспільстві.

Про актуальність проблем, пов'язаних з особистим людським життям та можливістю виживання в часи суспільних трансформацій говорять дані, отримані з ряду досліджень проведених Центром соціологічних досліджень Хмельницького інституту регіонального управління та права.

Незважаючи на держаний поступ у вирішенні проблем нашого народу, населення все ще дуже переймається деякими суттєвими з них, які характерні для кризового стану в суспільстві. В першу чергу ці проблеми тісно пов'язані з особистим життям українських громадян. Найбільше звичайно хвилюють економічні проблеми, половина респондентів ставлять їх на перше місце. Проте ці проблеми є важливими саме через їх вплив на життя окремого жителя. Картина дещо прояснюється, коли ми подивимось на такі проблеми як безробіття, що мають значення для кожного громадянина (понад 40%) та низький рівень заробітної плати (37%). Тобто це ті проблеми, які висвітлюють певне занепокоєння, а можливо і страх за особисте виживання. Це свідчить про те, що економічна сфера дуже сильно загострює екзистенційну характеристику в свідомості українців. На другій позиції серед проблем, що зачіпають буттєвість людини, стоять проблеми зростання цін (19%), зростання злочинності (19%), політична нестабільність (17%) та низький рівень медичного обслуговування (13%). Всі вони через ряд важелів, прямо або опосередковано прив'язуються до кризовості суспільного існування окремого громадянина. Ці негативні тенденції, на які звертають увагу респонденти, перешкоджають не тільки самореалізації, а навіть і простому забезпеченню гарантованості свободи і життєдіяльності соціального індивіда.

Окремо треба сказати про той факт, що населення не задоволене державною системою забезпечення прийняттого рівня життя. Рівень недовіри до державного механізму контролю за дотриманням різними соціальними інститутами правил та порядку допомоги у життєдіяльності окремих громадян досить низький. Однією з характеристик, що свідчать про такий стан речей, є проблема хабарництва та корупції, про яку говорять майже 30% респондентів. Тобто майже кожен третій громадянин України не вірить в прозорість державної системи в повній мірі. Зневіра українців в ефективності соціальної системи є дуже великою. Довіра населення до різних соціальних інститутів (владні структури, політичні партії, ЗМІ) дуже низька (менше 5%). Єдиний соціальний інститут, якому ще хоч трохи довіряють (понад 10%) - церква, але вона відділена від держави і тому її можна розглядати як певну альтернативу. Якщо ситуація не зміниться, то держава може втратити позиції по контролю за суспільством. Така гіпотетична ситуація призведе тільки до державної кризи і протистоянь серед різних соціальних сил. Про припустимість такої гіпотези говорить той факт, що 70% опитаних взагалі не довіряє нікому. Вони не пов'язують власне виживання з державними структурами.

В часи розриву соціальних традицій існування часто різні вікові групи по різному ставляться до соціального механізму. Але, якщо в суспільстві загострюються проблеми, які зачіпають саме існування людини, то такі різновікові групи виявляють подібні тенденції по відношенню до суспільних умов свого життя. Молодь, яка приймала участь у ряді соціологічних досліджень, теж хвилюється за власне, особистісне виживання. Більше 40% опитаних переймаються в нинішніх умовах економічними проблемами. Проблема безробіття, тобто неможливості забезпечити своє існування, гостро стоїть перед майже 30% молодого покоління. І це хвилювання властиве як тим, хто має середню та середню спеціальну освіту, так і тим, хто здобуває вищу. Також до незадоволеності рівнем свого життя підштовхує молодь і низький рівень заробітної плати (23%). Найбільш гостро питання виживання в сучасних умовах ставить перед молодим поколінням факт зростання злочинності (60%), така невиліковна хвороба, що має соціальний характер, як СНІД – 29% та екологічні проблеми – 20,5%. Турбота за завтрашній день не покидає українську молодь.

До питання всебічної реалізації людської особистості відносяться не тільки проблеми фізичного виживання. Окремо слід виділити устремління будь-якої соціальної одиниці, а зокрема особистості, духовної самореалізації. Культура суспільства надає різні способи такої самореалізації, але роль держави в цьому процесі є вирішальною. Саме держава через правову сферу забезпечує можливість духовного розвитку своїх громадян, що дає їм право говорити про себе як про повноцінну особистість. Свідченням недостатньої роботи є те, що біля 15% визначають проблеми моралі та культури в суспільному житті сьогодення як дуже важливі. Це свідчить про недостатні намагання держави впливати на цю сферу. Можливо, є потреба переглянути як фінансові механізми, так і засоби певного політичного протекціонізму. Ось простий приклад. Перед молоддю ставилось питання, чи задоволені вони можливостями по організації дозвілля. На державному рівні задовільними, або хоча б частково, вважають лише 16%, а ось незадовільними, або недостатніми – 67% (інші не визначились). На місцевому рівні картина майже ідентична. Впливає сумний висновок, що органи влади різних рівнів не приділяють достатньої уваги для культурної самореалізації окремих громадян. Цим рівень недовіри до держави та суспільства загалом тільки знижується. Можливо, є потреба у вичлененні в державному механізмі окремих структур, які займались би проблемами духовної самореалізації особистісної екзистенційності людини.

Напевно є потреба у покращенні роботи правоохоронних органів. Рівень їхньої роботи тісно пов'язаний з рівнем відчуття захищеності окремих громадян. Ось як визначили респонденти соціальні групи, що загрожують суспільному порядку в нашій

країні, а опосередковано і їх власному життю. На першому місці стоять злочинці – майже 60 відсотків, на другому – наркомани (45 %). Більше 20 % опитаних вважає хворих на СНІД загрозливою соціальною групою для свого життя. Сам факт непоправності від контактів з цими групами населення говорить про гранично загострене відчуття власної незахищеності та невпевненості у завтрашньому дні. 50 і більше відсотків досліджуваних питання власного здоров'я, добробуту та самовираження в різних сферах соціального життя ставлять на перше місце. Загальносуспільні ж інтереси або ігноруються повністю, або переносяться на останнє місце. В цьому можна прослідкувати певне збільшення антисоціальних тенденцій серед молоді.

Демографічна проблема, що останніми роками є для України досить загрозливою, також тісно пов'язана з різними соціальними проблемами екзистенційного характеру. Люди, боячись за власне існування та можливості виживання, не мають ніякого бажання до продовження роду. Аргументація такої поведінки є дуже простою. Якщо громадянин не може повністю забезпечити власне повноцінне життя, то навряд чи йому стане сил та можливостей виростити ще й дитину, а тим більше декількох. Ще одна сторона такої ситуації – це неможливість створити прийнятні житлові та побутові умови для життя, особливо сімейного. Через це кількість розлучень є досить високою. Якщо держава не спробує вплинути на ці екзистенційні характеристики соціального життя окремих індивідів, то ми і надалі будемо мати спад народжуваності.

Часто невирішеність проблем особистого життя призводить до негативних явищ в суспільстві, коли державі необхідно витратити додаткові сили та економічні важелі для виправлення ситуації. На основі ряду соціологічних досліджень протягом декількох останніх років в Хмельницькому інституті регіонального управління та права серед студентів визначались певні пріоритети екзистенційного характеру. Так було встановлено, що до 20 відсотків студентської молоді роздумували над проблемою власного самогубства, а для 5 відсотків ця проблема є актуальною чи не постійною. Питання сенсу власного життя часто вирішуються в плані виключно особистісного, тобто на перший план виходять тільки індивідуальні інтереси. Звичайно, такі дослідження не можуть бути абсолютно істинними, але вони свідчать про потенційні соціальні тенденції, а також про необхідність вивчення та аналізу вищезгаданих проблем.

Держава через свої інститути, та використовуючи всі доступні засоби і методи, повинна звернути посилену увагу на проблеми екзистенційні та особистісні. Через позаекономічний вплив можна покращити ситуацію, яка (в найгіршому варіанті) може призвести до неможливості функціонування суспільного організму. Такі важелі є в гуманітарній сфері. Потрібна спеціальна програма по вирішенню екзистенційних проблем, що виникають перед громадянами. Для реалізації цієї програми необхідно залучити не тільки спеціальні наукові організації, але й (що буде напевно дієвіше) вищі навчальні заклади України. Пропозиції та аргументація по вказаних проблемах для населення може допомогти в створенні позитивних особистісних ідей в кожного громадянина. Це призведе до послаблення соціальної напруженості, прояви якої часто спостерігаються в нашій державі.

Сучасне українське суспільство перебуває на етапі специфічної духовної трансформації. З історичного досвіду відомо, що під час перехідних епох, в які відбуваються кардинальні зміни в житті суспільства, відбуваються певні колізії в духовній сфері. Проходять зміни як в суспільній свідомості, так і в свідомості кожної окремої людини. В цих змінах, як це не дивно, окрім певної руйнації константних парадигм минулого, формується певний новий ідеал. Для цінностей минулого настають важкі часи, багато з них знищуються під час подібних катаклізмів людської духовності. І хоч це звучить дивно, проте все ж таки ці процеси багато в чому корисні. Аномічна епоха, в яку ми зараз маємо “щастя” жити, як санітар очищує людський дух, а в більш глобальному ракурсі взагалі все, що відноситься до творчого життя людства проходить асенізацію.

Часто головну роль в цих процесах відіграють екзистенціальні проблеми людського буття. Загострення уваги на цих проблемах відбувається саме під час подібного стану фундаментальних перетворень як у соціальній, так і в особистісній сфері людського життя. Зміна ідеологічної орієнтації в державному житті, яку ми маємо змогу спостерігати на межі тисячоліть, висунула особистість на передовий рубіж загальнопланетного розвитку.

Вишезгаданий дискурс про роль аномічності, а у вузькому ракурсі, екзистенціальних проблем (життя та смерть, сенс існування, свобода та гранична детермінація та ін.) відноситься і до реалій сучасного життя українського народу. Загострення ситуацій економічного плану в політичному житті, в сфері моралі незаперечно свідчить про актуальність подібного дослідження. Для звільнення людини від тих кайданів, особливо духовних, в які вона сама себе періодично заковує, потрібно використовувати всі доступні методи. Для аналізу духовної сфери потрібно використовувати засоби, які прийнятні саме в цій сфері. Саме тому дослідження ряду проблем людського існування є, можливо, одними з найнеобхідніших засобів у вирішенні глобальних проблем людської духовності.

